دیدگاه

تولید میان زمین و هوا

علی فتاحی
فعال اقتصادی و نویسنده

■ در حال حاضر برخی از کارخانه‌ها و بنگاه‌های اقتصادی تولید خود را متوقف کرده‌اند زیرا کالاهای تولیدی آنها به دو تا سه قلم مواد اولیه نیاز دارد که متاسفانه نتوانسته‌اند آنها را وارد کنند. در این شرایط توسعه کارگاه‌ها و واحدهای تولیدی نیز امکان‌پذیر نیست چرا که با مشکلات پیش آمده امکان واردات ماشین‌آلات وجود ندارد، درحالی که بنگاه‌های اقتصادی به سرعت باید نسبت به بازسازی و اصلاح خط تولید خود اقدام کنند. این امر از زمانی تبدیل به یک ضرورت شد که اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در دستور کار دولت قرار گرفت. بنگاه‌های تولیدی چاره‌ای جز تغییر ماشین‌آلات خود و جایگزینی آنها با ماشین‌آلات منطبق با تکنولوژی روز دنیا ندارند زیرا با افزایش قیمت حامل‌های انرژی، هزینه‌های تولیدکنندگان به شدت افزایش یافته است و آنان به همین روش نیز می‌توانند از افزایش بیش از حد هزینه‌ها جلوگیری کنند. دومین نکته در این زمینه تامین ارز موردنیاز واردکنندگان است. گفته می‌شود بانک مرکزی قادر به تامین ارز نیست درحالی که این ادعا نادرست است. بانک مرکزی ذخایر ارزی قابل ملاحظه‌ای دارد. مشکل اصلی عدم پذیرش ال‌سی بانک‌های ایرانی است. در واقع از زمانی که شبکه بانکی ما با تحریم مواجه شد، کشورهای حوزه یورو و دلار، از پذیرش اعتبارات اسنادی بانک‌های ایرانی سر باز زدند. بنابراین در صورتی که بانک مرکزی ارز به میزان کافی هم داشته باشد قادر به نقل و انتقال آن از طریق شبکه بانکی نیست. پس فرقی نمی‌کند که بانک مرکزی ذخایر ارزی داشته باشد یا نداشته باشد. دولت ایران تا حدودی توانسته این مشکل را از طریق تهاتر کالا حل کند، یعنی همان رویه‌ای که پیشتر با کشور هند در پیش گرفته شد. این شیوه درخصوص سایر کشورهای طرف مبادله ایران نیز در حال انجام است، یعنی کشورهای چین، ترکیه، روسیه، هند و... . این گروه از کشورها واردکننده نفت و گاز ما هستند و دولت ما از محل مطالبات خود که نزد آنهاست، اقدام به واردات کالا از همان کشورها می‌کند. این شیوه راه‌حل مناسبی برای مقابله با اثرات تحریم است زیرا در آن نیازی به نقل و انتقال پول از طریق شبکه بانکی نیست و چون گشایش ال‌سی با ارز محلی انجام می‌شود نیاز به بانک واسطه هم نیست.

با این حال این اقدام به تنهایی کافی به نظر نمی‌رسد و دولتمردان باید تلاش کنند راه‌حلی برای این معضل ارایه دهند. در ۱۰ تا ۱۵ سال گذشته وابستگی ما به امارات بیشتر شد. در واقع این کشور از همین موضوع هم استفاده کرد و آگاهانه با تحریم‌کنندگان همراه شد. در حال حاضر یک سوم واردات ما از طریق امارات انجام می‌شود، به این صورت که تجار ما از طریق یک شرکت واسطه در امارات اقدام به گشایش ال‌سی می‌کردند و به این ترتیب تحریم را دور می‌زدند اما حالا با این اتفاق امکان عبور از تحریم وجود ندارد. البته به صورت مقطعی و برای کوتاه‌مدت می‌توان از کشورهای همسایه مانند افغانستان، پاکستان، ترکیه، عراق و... استفاده کرد. اما اینکه این کشورها به طور کامل بتوانند جایگزین امارات شوند، امکان‌پذیر نیست. کشور امارات از امکانات لجستیک بسیار پیشرفته‌ای برخوردار است. پایانه‌های حمل‌ونقل کالا در این کشور نیز بسیار پیشرفته هستند به طوری که قابلیت بارگیری و تخلیه بار را با سرعت بالا دارند. بانک‌های این کشور از اعتبار لازم نزد بانک‌های سایر کشورهای جهان برخوردارند به طوری که ال‌سی این بانک‌ها به مقادیر بالا هم قابل قبول است، درحالی که هیچ یک از کشورهای همسایه ما و حتی کشورهای آسیایی این قابلیت را ندارند. این مشکلات باید به زودی حل شود و دولتمردان باید راه‌حلی برای برون‌رفت از این بحران ارایه دهند. به غیر از این بانک‌های خودمان نیز گره‌ای بر گره‌های دیگر می‌افزایند. تجار و بازرگانان مجبورند ۱۲۰درصد ال‌سی گشایش یافته را به صورت نقد به بانک‌ها پرداخت کنند، درحالی که پیش از این ۱۰تا ۲۰درصد آن به صورت نقد دریافت می‌شد و زمانی که واردکنندگان اسناد را به بانک نشان می‌دادند مابقی مبلغ را پرداخت می‌کردند. به نظر می‌رسد دشوارتر شدن این روند برای جلوگیری از واردات بی‌رویه باشد اما این سیاست برای واردات مواد اولیه و ماشین‌آلات توجیه ندارد و مسوولان هرچه سریع‌تر باید نسبت به حل این معضل اقدام کنند.

ارزیابی کارشناسان اقتصادی از کارآمدی وعده‌های بانک مرکزی

تولید در دهلیز گرفتاری‌ها

شرق: رییس کل بانک مرکزی در طول این یک سال که تلاطم‌های بازار ارز امان او را برید، کم وعده نداد. اما وعده‌های او به فعالان بازرگانی قرار بود گره‌ای از کار آنها بگشاید. آنها حتما سه وعده‌ای را که بهمنی به آنها داد حتما به خاطر می‌آورند. یعنی زمانی که قیمت ارز بی‌محابا به بالا می‌جهید و رکوردهای جدیدی بر جای می‌گذاشت. با این حال به اعتراف خود فعالان این بخش این سه وعده مانند همیشه در حد حرف باقی ماند و مجال تحقق نیافت. نخستین وعده که بارها و بارها تکرار شد، عرضه نامحدود ارز بود. علاوه‌بر بهمنی، معاون اول رییس‌جمهوری نیز بر این سیاست تاکید کرد. دومین وعده زمانی نقل محافل خبری شد که بهمنی قیمت دلار را ۱۲۲۶ تومان اعلام کرد تا شاید بتواند ارز را تک‌نرخی کند. افزایش هشت‌درصدی نرخ ارز مرجع که یکباره هم اتخاذ شد اقتصاد ایران را تکاند. فعالان بخش خصوصی که پیش از این تصمیم اسناد اعتباری خود را با دلار ۱۱۲۸ تومان و کمتر گشایش کرده بودند به ناچار باید تعهدات خود را با ۱۲۲۶ تومان به بانک عامل پرداخت می‌کردند. بهمنی برای حل این معضل قول داد بازپرداخت تعهدات با همان نرخ زمان گشایش اعتبارات اسنادی انجام شود. سومین وعده نیز به‌تازگی راهی بازار داغ رسانه‌ها شده است یعنی زمانی که بانک‌های دوبی همسو با تحریم‌کنندگان هرگونه تعامل با شبکه بانکی ایرانی را قطع کردند. اندکی بعد از این اتفاق بود که بهمنی وعده دیگری داد. بر این اساس بانک مرکزی متعهد شد، هفت نوع ارز شامل ین ژاپن، وون کره، لیر ترکیه، روبل روسیه، روپیه هند، یوآن چین و یورو را تامین کند. در ادامه بانک‌های عامل نیز متعهد شدند با پشتیبانی بانک مرکزی مشکل ارز مورد نیاز صنعتگران را با نرخ مرجع برطرف کنند. از وعده اول بیش از یک ماه می‌گذرد و وعده‌های دوم و سوم عمری کمتر از یک ماه دارند. با این حال آنچنان که خود فعالان بازرگانی معتقدند نه خبری از تحقق وعده اول است و نه خبری از تحقق بقیه وعده‌ها.

مشکلات تولید فراتر از این حرف‌هاست

حمید حسینی
عضو اتاق بازرگانی

اوضاع فعلی به عدم استقلال بانک مرکزی بازمی‌گردد. به‌نظر می‌رسد بانک مرکزی یا اختیاراتی برای سامان دادن وضعیت کنونی فعالان بازرگانی ندارد یا قادر به حل این معضل نیست. بزرگ‌ترین مشکل فعالان بازرگانی فراتر از چیزهایی است که گفته می‌شود. در حال حاضر بانک‌های دوبی ارتباط خود را با بانک‌های ایرانی قطع کرده‌اند. بازرگانان بسیاری از کالاهای خود را از طریق گشایش ال‌سی توسط بانک‌های دوبی وارد ایران می‌کردند. کشورهای تحریم‌کننده که ال‌سی ایران را نمی‌پذیرفتند به ناچار فعالان بازرگانی را به گشایش ال‌سی از طریق بانک‌های اماراتی سوق می‌دادند. حالا با قطع روابط بانکی این کشور با ایران، کشور جایگزین برای گشایش ال‌سی وجود ندارد. کشورهای همسایه مانند پاکستان، افغانستان، عراق این قابلیت را دارند که به جای امارات ایفای نقش کنند اما تا این لحظه مسوولان بانک مرکزی هیچ‌گونه رایزنی با این کشورها نداشته‌اند. پر واضح است معاون ارزی بانک مرکزی که سکان سیاست‌های ارزی کشور را در دست دارد به دلیل نداشتن تخصص لازم توان حل چنین معضلی را ندارد. حتی به نظر نمی‌رسد وزارت خارجه ایران نیز اقدام خاصی را در این زمینه انجام داده باشد. گویا هیچ یک از مسوولان این اتفاق را که بسیار مهم هم هست، جدی نگرفته‌اند. در حال حاضر تنها اقدامی که بانک مرکزی در دستور کار خود قرار داده، امکان گشایش ال‌سی با ارزهایی مانند روپیه هند، روبل روسیه، لیر ترکیه، وون کره و... است اما واقعیت این است که این کشورها نمی‌توانند به عنوان کشورهای واسطه ایفای نقش کنند و تنها می‌خواهند از وضعیت فعلی ایران به نفع خود استفاده کنند. آنها به دنبال این هستند که کالاهای ساخت خود را راهی بازارهای ایران کنند. حتی اگر بخواهیم تمامی کالاهای مورد نیاز خود را از طریق این کشورها تامین کنیم باز هم غیرممکن است زیرا این کشورها تمامی این کالاها را ندارند. برای نمونه هیچ‌یک از کشورهایی مانند هند، روسیه و... پنبه تولید نمی‌کنند که ما نیازهای خود از طریق آنها تامین کنیم. از طرفی ما ناچاریم برخی از مواد اولیه و قطعات‌یدکی را از کشورهای اروپایی وارد کنیم. صنعت خودروسازی ما به شدت به قطعات یدکی فرانسه نیاز دارد و برای تامین این قطعات کشور جایگزین وجود ندارد. بنابراین اگر مسوولان نتوانند مشکلات ناشی از تحریم را حل کنند بالاخره مواد اولیه و قطعات‌یدکی بنگاه‌های اقتصادی ته می‌کشد و آن وقت است که دچار مشکل می‌شویم. آنها بعد از مدتی ناچار خواهند بودند ظرفیت تولید خود را کاهش دهند. این یعنی بیکاری بیشتر و خلاف شعار دولت است که قول داده بود تا پایان سال‌جاری ۲/۵ میلیون شغل ایجاد کند. بی‌شک رشد اقتصادی و سایر شاخص‌های کلان اقتصادی در سال آینده در مسیر نزولی قرار خواهند گرفت. علاوه‌بر این تورم افزایش یافته و احتمال کمبود کالا در ماه‌های آینده دور از ذهن نیست.

زمانی برای اجرا نشدن وعده‌ها

پدرام سلطانی
نایب‌رییس چهارم اتاق بازرگانی

رییس‌کل بانک مرکزی تاکنون چهار وعده به فعالان بخش بازرگانی در رابطه با ارز داده است. نخست اینکه بارها گفته است که ارز را به صورت نامحدود عرضه خواهد کرد و واردکنندگان به هیچ‌وجه نگران ارز نباشند. حتی وی اعلام کرد که تجار بر اساس ثبت سفارش خود به هر میزان که بخواهند می‌توانند ارز خریداری کنند و در حساب بانکی خود نگه دارند تا در زمان موردنیاز و پس از حمل کالا ارز خود را به فروشنده پرداخت کنند. با این حال زمانی که خریداران ارز به بانک‌ها مراجعه کردند بانک‌ها معادل ریالی ارز خریداری شده را به آنها مسترد کردند و گفتند در صورتی که تمایل به خرید ارز دارند با نرخ جدید که همان ۱۲۲۶ تومان بود، اقدام کنند و حتی از پرداخت سود به ایشان بابت این دوره خودداری کردند. دوم اینکه برخی از واردکنندگان اطلاع داده‌اند که بانک‌ها از فروش دلار یا گشایش اعتبار با نرخ ۱۲۲۶ تومان امتناع می‌کنند. فعالان بازرگانی در مراجعه به بانک‌ها با پاسخ‌هایی مانند، ارز نداریم یا هنوز بخشنامه‌ای به ما ابلاغ نشده مواجه می‌شوند، در حالی که بر اساس وعده رییس کل قرار بود ارز به صورت نامحدود و با نرخ ۱۲۲۶ تومان در اختیار واردکنندگان قرار گیرد. سوم اینکه با وجود آنکه رییس کل بانک مرکزی قول داده است تمامی تعهدات سررسید شده تجار با همان نرخ زمان گشایش اعتبارات اسنادی محاسبه می‌شود با این حال با افزایش نرخ ارز مرجع به ۱۲۲۶ تومان تکلیف تعهدات آتی فعالان اقتصادی هنوز مشخص نشده است و معلوم هم نیست که تکلیف آنها چه خواهد شد. چهارم اینکه رییس‌کل بانک مرکزی اعلام کرده بود که استفاده از ارزهای دیگر مانند یوآن، روپیه و روبل جایگزین دلار خواهد شد که این نیز تاکنون به طور جدی تحقق نیافته است. بازرگانان می‌گویند که این ارزها نیز در بانک‌های متعامل ایران در سایر کشورها موجود نیستند یا در صورت موجود بودن قابلیت جابه‌جایی ندارند. احتمال دارد توافقاتی که بانک مرکزی با سایر کشورها مانند چین، روسیه، ترکیه، کره و... داشته به مرحله نهایی نرسیده است و به همین دلیل قابلیت اجرا ندارد. این‌گونه تصمیم‌ها و وعده‌ها که در زمان لازم اجرا نمی‌شوند فعالان اقتصادی را به شدت نسبت به بانک مرکزی و وعده‌هایش بی‌اعتماد می‌کنند و به نگرانی‌های موجود دامن می‌زنند. طبعا در چنین شرایطی امکان تصمیم‌گیری از این قشر سلب می‌شود و البته ادامه این روند آشفتگی تولید را بیشتر می‌کند و قیمت‌ها را با شدت بیشتری افزایش می‌دهد. بنابراین باید برای تحقق این وعده‌ها فکری کرد.

عکس: آیدین رهبر، شرق

مشکل اصلی عدم نقل و انتقال پول است

جمشید عدالتیان
عضو اتاق بازرگانی

■ درخصوص مشکلات ارزی فعالان اقتصادی باید به چند نکته اشاره کرد. نخست، آیا بانک مرکزی ارزهای قدرتمند و جهان روا به میزان کافی دارد که آنها را به صورت نامحدود در اختیار واردکنندگان قرار دهد یا خیر؟ دوم، دولت ایران می‌خواهد بخشی از پول نفت و گاز که به کشورهایی مانند کره‌جنوبی، هند، چین و... صادر می‌کند را از طریق واردات کالا و بخشی را به صورت پول رایج آن کشور دریافت کند. در اینجا باید پرسید، آیا بخش خصوصی این کشورها هم تمایل دارد با پول خود با تجار ایرانی معامله کند یا خیر. دولت ایران مدتی است که با کشورهای اخیر مذاکراتی را مبنی‌بر انجام معاملات با پول دو کشور انجام داده است. این توافق بین دولتمردان بوده و معلوم نیست که بخش خصوصی بخواهد به غیر از دلار و یورو با ارز دیگری معامله کند. به دفعات دیده شده فعالان بازرگانی کشورهای در حال توسعه به شدت علاقه‌مند هستند مبادلات خود را با ارزهای قدرتمند انجام دهند بنابراین فرضیه دولت حداقل توسط بخش خصوص این کشورها قابل اجرا نیست.

دلار و یورو مدت‌هاست که به ارزهای مورد اعتماد کشورها تبدیل شده‌اند در حالی که پول سایر کشورها فاقد چنین کارکردی است. شاید به همین دلیل اخیر باشد که بخش خصوصی این گروه از کشورها بیشتر راغب است تا با ارزهای جهان‌شمول معامله کند. بنابراین دولت نمی‌تواند برای حل این معضل یک نسخه آن هم برای تمامی کشورهای طرف معامله با ایران بپیچد. زیرا هر کالا و هر کشور راه‌حل‌های خاص خود را می‌طلبد و این وظیفه اتاق بازرگانی و بانک مرکزی است تا از طریق مذاکره و رایزنی راه‌حل‌ها را مشخص کنند. در حقیقت مشکل اصلی عدم نقل و انتقال پول از طریق شبکه بانکی است. در حال حاضر مواداولیه و ماشین‌آلات موردنیاز بنگاه‌های تولیدی از طریق اروپا وارد می‌شود بنابراین به راحتی نمی‌توان با این کشورها قطع ارتباط کرد و جایگزین مناسبی برای آنها یافت. کشور امارات هم این‌گونه است. یافتن جایگزین برای این کشور نیز که اخیرا به جمع تحریم‌کنندگان پیوسته، چندان ساده به نظر نمی‌رسد. حتی در صورت ارایه راهکار، هیچ‌کس به روش‌های جدید اطمینان ندارد زیرا این راهکارها بیشتر از دو، سه ماه کارآیی ندارند و سریعا باید با راهکارهای دیگری جایگزین شوند. هم‌اکنون نظام ارزی ما از مدیریت شناور به مدیریت تخصیص ارز براساس اولویت‌ها تغییر کرده است یعنی این اولویت است که تخصیص ارز را مشخص می‌کند. در این شرایط رفته‌رفته کنترل دولت بیشتر می‌شود و به همین نسبت مصادیق جرم‌های ارزی نیز بیشتر خواهد شد. ما شاهد قاچاق کالاهای اساسی با نرخ ارز مرجع به سایر کشورها خواهیم بود. بازار آزاد نیز رنگ می‌بازد و دستاوردهای بخش خصوصی که مبتنی بر رقابت بود، نسبت به گذشته کمتر می‌شود. در این گیرودار، تولیدکنندگان با مسایل و مشکلات داخلی نیز دست به گریبان هستند. بسیاری از واحدهای تولیدی به شبکه بانکی بدهکارند. بانک‌ها هم مشغول حراج وثایق هستند. ماده ۲۸ نیز که قرار بود کمک حال بدهکاران بانکی باشد هرگز فرصت اجرا نیافت. علاوه‌بر این، سال گذشته با وجود افزایش قیمت حامل‌های انرژی، یارانه‌ای به بخش تولید اختصاص نیافت. حتی اجازه افزایش قیمت کالا به واحدهای تولیدی داده نشد. در نتیجه هزینه‌ها افزایش یافت بی‌آنکه درآمدها افزایش یابد. در حقیقت تولیدکنندگان از بام تا شام به جای کار، درحال حل مشکلات داخلی و خارجی واحد تحت نظارت خود هستند. در چنین شرایطی همگان انتظار دارند بخش خصوصی در جنگ اقتصادی شرکت کند و البته پیروز شود. اما باید پرسید بخش خصوصی با کدام توان قادر به پیروزی در این جنگ خواهد بود؟

گذر

رییس اتاق بازرگانی ایران مطرح کرد

ضرورت اصلاح مناسبات بانک‌ها و تولید

■ **فارس:** رییس اتاق بازرگانی ایران با تاکید بر اینکه در مقابله با تحریم‌ها ۷۰ میلیون نفر ایرانی با هم همکاری می‌کنند، اظهار داشت: باید فعالیت‌های بین بانک‌ها و واحدهای تولیدی اصلاح شود چرا که همه ما در یک کشتی نشسته‌ایم. محمد نهاوندیان در دومین نشست هیات نمایندگان اتاق ایران اظهار داشت: در رفتار تحریم‌کنندگان تناقض وجود دارد چرا که از طرفی تحریم می‌کنند و از طرف دیگر رفتار متناقض نشان می‌دهند. وی افزود: در دولت رویکرد استقبال از بخش خصوصی مناسب‌تر از گذشته شده است و امروز فرصت مناسبی به وجود آمده تا دولت با تحریم‌کنندگان وارد مذاکره شود چرا که تحریم بازی باخت است. رییس اتاق بازرگانی ایران گفت: پیش‌نیاز هرگونه تفاهم هسته‌ای لغو همه‌گونه تحریم‌های اقتصادی باید باشد چراکه تحریم‌ها پیشرفت‌های اقتصادی ما را مورد آماج قرار داده‌اند. وی افزود: قانون بودجه ۹۱ باید به فرصتی تبدیل شود تا اگر همه قبول داریم هزینه‌های اضافی به فعالان اقتصادی وارد شود، ردیف‌های بودجه خاصی دیده شود و رقم‌های حمایتی در بودجه قابل ملاحظه باشد. نهاوندیان گفت: به دنبال برخی تحولاتی که در بازار ارز و هزینه‌های مالی رخ داده است و به دلیل برخی عوارض اجرای قانون هدفمندکردن یارانه‌ها مولفه‌های قیمت تغییر کرده است و برخی گرانی‌ها پیش آمده است. وی افزود: بین گرانی و گران‌فروشی تفاوت وجود دارد و باید مدیران با گرانفروشان حریص برخورد دیگری داشته باشند و نباید به دلیل شرایط عمومی کشور بهانه برای گران شدن وجود داشته باشد. مردم از بخش خصوصی رویکرد منصفانه انتظار دارند و در مقابل بخش خصوصی هم باید از گران‌فروشی‌های غیرقابل توجیه اجتناب کند و دولتی‌ها هم نباید گرانی را گران‌فروشی تلقی کنند. وی با اشاره به انتخابات دوازدهم اسفند و دعوت از فعالان اقتصادی برای حضور گسترده در این حرکت سیاسی و مشارکت پرشور در انتخابات دهمین دوره مجلس شورای اسلامی اظهار داشت: اتاق بازرگانی طرفدار هیچ حزب و جناحی نیست و هر کسی که برای مجلس انتخاب شود اتاق موظف است با او همکاری کند. نهاوندیان افزود: اعضای اتاق بازرگانی نباید در مصاحبه‌ها و منازعات شخصی دست‌های گروهی و حزبی ورود کنند.